9/8/2016

NGUYỄN XUÂN THÀNH

DONGA BANK

1. Lịch sử hình thành

NHTMCP Đông Á (DongA Bank) được thành lập vào ngày 01/07/1992 với VĐL là 20 tỷ đồng với các cổ đông sáng lập là các doanh nghiệp do Thành ủy TP.HCM sở hữu. Cổ đông sáng lập lớn nhất là CTCP Vàng bạc Đá quý Phú Nhuận (PNJ), sở hữu 40% VĐL của NH. Công ty TNHH MTV XD & KD Nhà Phú Nhuận sở hữu 30% VĐL. CTCP Dịch vụ Phú Nhuận và Công ty May Xuất khẩu Phú Nhuận nắm lần lượt 6% và 3%. Ông Trần Phương Bình, nguyên là cán bộ của PNJ, chuyển sang làm lãnh đạo Đông Á (từ PTGĐ, Trợ lý TGĐ rồi TGĐ của NH).

Đặt hội sở ở Quận Phú Nhuận và ba chi nhánh đầu tiên tại Quận 1, tới năm 2015 NH Đông Á đã lên thành 223 chi nhánh và phòng giao dịch. NH cũng là TCTD đi đầu trong hoạt động kinh doanh kiều hối và dịch vụ thẻ, rồi vượt qua những sóng gió của khủng hoảng tài chính châu Á 1997 và khó khăn kinh tế trong nước cuối thập niên 1990 - đầu 2000. Khác với nhiều NHTMCP mở rộng mạnh mẽ mạng lưới trên toàn quốc, Đông Á vẫn tập trung huy động và cho vay trên địa bàn TP.HCM. Thế mạnh của NH là và dịch vụ ngân hàng bán lẻ với các khách hàng cá nhân và doanh nghiệp nhỏ và vừa.

Đến giữa thập niên 2000, NH Đông Á nằm trong nhóm các NHTMCP cổ phần hàng đầu có trụ sở ở TP.HCM, cùng với ACB, Sacombank và Eximbank. Đông Á thực ra cũng không nằm ngoài trào lưu bán cổ phần NHTMCP cho các nhà đầu tư chiến lược nước ngoài tại thời điểm này. Trong năm 2006-2007, Citibank và NH Đông Á đã tiến hành đàm phán để Citibank mua cổ phần của Đông Á. Tuy nhiên, Citibank đã không chấp nhận mức giá mà Đông Á chào bán nên thương vụ này đã không thành.[1]

2. Tăng trưởng bình thường cho đến khi gặp khó khăn

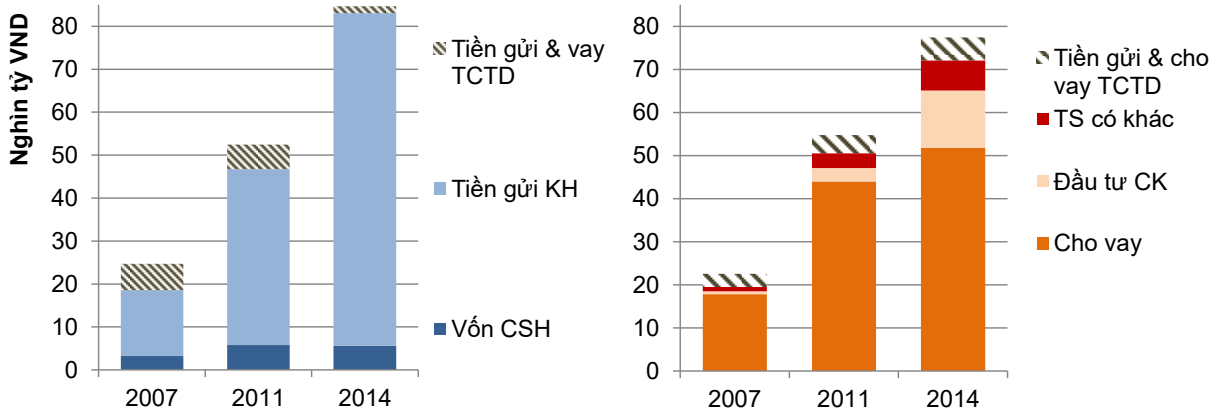
Nhìn vào cơ cấu nguồn vốn và tài sản theo thời gian có thể thấy một sự phát triển bình thường của một NH bán lẻ có bề dày lịch sử (Hình 1). Trong huy động vốn, NH hầu như không dựa vào thị trường liên NH. Tiền gửi được huy động từ mạng lưới chi nhánh được xây dựng tốt trong nhiều năm trên địa bàn TP.HCM. Trong những năm 2010-2011, mặc dù cũng phải vay NHNN (700-800 tỷ đồng), Đông Á không thực sự bị khó khăn về thanh khoản.

[1] Citibank chào mua 48.000 đồng/cổ phần, nhưng NH Đông Á chào bán 60.000 đồng/cổ phần.

Tình huống này do Nguyễn Xuân Thành, giảng viên Chính sách công, Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright biên soạn. Các nghiên cứu tình huống của Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright được sử dụng làm tài liệu cho thảo luận trên lớp học, chứ không phải để đưa ra khuyến nghị chính sách.

Bản quyền © 2016 của Chương trình Giảng dạy Kinh tế Fulbright.

Hình 1: Nguồn vốn và tài sản của NH Đông Á, các năm 2007, 2011 và 2014

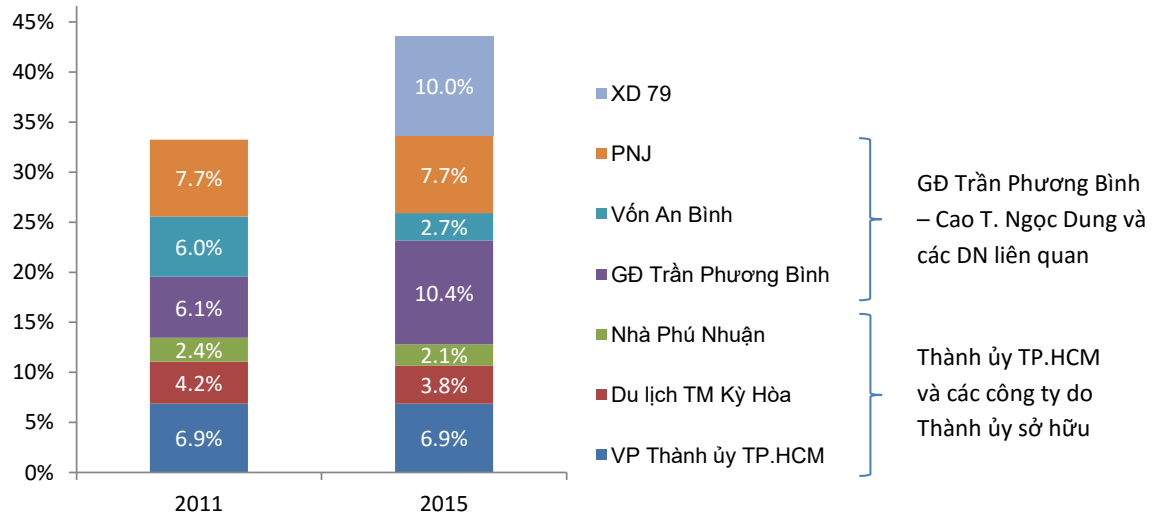

Nguồn: BCTC của NH Đông Á các năm 2008, 2012 và 2014.

Về tài sản, Đông Á không hề đầu tư mạnh vào chứng khoán (ít nhất là cho đến trước năm 2014). Dư nợ cho vay chiếm lần lượt 67,1% và 59,5% tổng tài sản của NH năm 2011 và 2014. Lãi suất cao trong những năm 2011-2012 còn giúp Đông Á gia tăng lợi nhuận từ thu nhập lãi ròng (thu nhập lãi cho vay gia tăng trong khi Đông Á là một trong số ít các TCTD không phải đua lãi suất để huy động tiền gửi).

Hình 2 trình bày thông tin cơ cấu sở hữu của NH Đông Á và cuối năm 2011 và giữa năm 2015. Ngoại trừ sự xuất hiện của CTCP Xây dựng 79 có trụ sở ở Đà Nẵng nắm giữ 10% VĐL của NH, cơ cấu sở hữu của Đông Á không có nhiều thay đổi. Văn phòng Thành ủy TP.HCM sở hữu trực tiếp 6,9% VĐL của Đông Á. Cộng với hai DN trực thuộc là CTCP Kinh doanh và Xây dựng Nhà Phú Nhuận và Công ty TNHH MTV Du lịch Thương mại Kỳ Hòa, thì sở hữu của Thành ủy TP.HCM là 12,8%. Gia đình và họ hàng vợ chồng ông bà Trần Phương Bình – Cao Thị Ngọc Dung nắm giữ 10,4%.[2] PNJ (công ty do bà Cao Thị Ngọc Dung làm Chủ tịch HĐQT kiêm TGĐ và cùng gia đình sở hữu 14,0%) nắm giữ 7,7% VĐL Đông Á. CTCP Vốn An Bình, do bà Cao Thị Ngọc Hồng (em bà Cao Thị Ngọc Dung) làm đại diện pháp luật, sở hữu 2,7% VĐL của NH. Vậy, gia đình ông bà Trần Phương Bình – Cao Thị Ngọc Dung cùng các tổ chức và cá nhân liên quan kiểm soát 20,8% số cổ phần của NH Đông Á.

Hình 2: Cơ cấu sở hữu cổ phần NH Đông Á, tháng 12/2011 và tháng 6/2015

Nguồn: BCB NH Đông Á năm 2012 và BCQT NH Đông Á tháng 6/2015.

[2] Nếu chỉ tính ông bà Trần Phương Bình – Cao Thị Ngọc Dung và 3 người con, thì tỷ lệ sở hữu là 9,7%.

3. Mất vốn vì vàng và nợ xấu BĐS

Mặc dù Đông Á tăng được VĐL từ 4.500 lên 5.000 tỷ đồng và huy động tiền gửi, cho vay vẫn gia tăng, nhưng hoạt động kinh doanh của NH đã tụt dốc từ năm 2012. Lợi nhuận kế toán trước thuế của NH đã giảm liên tục từ 1.256 tỷ năm 2011 xuống 777 tỷ năm 2012, 430 tỷ năm 2013 và còn có 35 tỷ năm 2014. Loại bỏ các khoản lãi dự thu, ngân lưu ròng từ hoạt động động kinh doanh của NH đã là con số âm từ năm 2013 đến nay. Nhìn lại thì từ năm 2012, Đông Á đã gặp phải hai vấn đề trục trặc: lỗ đầu cơ vàng và nợ xấu bất động sản.

NH Đông Á là một trong số 5 NH được NHNN cho phép kinh doanh vàng tài khoản và bán vàng trong nước để "bình ổn giá". Đến năm 2012, NHNN lại siết chặt kinh doanh vàng, buộc các NHTM phải đóng ngay tài khoản vàng ở nước ngoài, ngừng huy động - cho vay vàng, và phải tất toán hoàn toàn trạng thái vàng trước ngày 30/6/2013.

Theo BCTC kiểm toán năm 2011, NH Đông Á âm trạng thái vàng nội bảng là 2.678 tỷ đồng. BCTC những năm sau cho thấy đã khắc phục được tình trạng này. Thế nhưng trên thực tế, những khoản lỗ huy động – cho vay vàng và đầu cơ vàng tài khoản đã không được bù đắp và cho đến 2015 đã làm NH mất vốn.

NH Đông Á chỉ báo cáo nợ xấu chính thức ở tỷ lệ 1,7% năm 2011, tăng lên 4,0% năm 2013 và 3,8% năm 2014. Nhưng nếu tính cả 3.921 tỷ đồng nợ xấu đã chuyển giao cho VAMC, thì tỷ lệ nợ xấu của NH là 10,5% vào cuối 2014.

Mặc dù chỉ báo cáo tỷ lệ cho vay BĐS ở mức 7,8% vào cuối năm 2013, nhưng cho vay lĩnh vực xây dựng chiếm 24,3% tổng dư nợ. Ngoài ra, NH còn một tỷ lệ cho vay "dịch vụ khác" lên tới 17,5% cũng vào cuối năm 2013. Cộng gộp lại thì tỷ lệ cho vay các lĩnh vực này là 45,9%.

Trong danh mục đầu tư, NH Đông Á góp vốn vào một số công ty BĐS, sở hữu 11% VĐL của CTCP Địa ốc Đông Á và 3% VĐL của CTCP Địa ốc M&C.[3] Đồng thời, NH cũng cung cấp tín dụng cho các công ty BĐS này. Tính tại thời điểm ngày 31/12/2011, dư nợ cho vay của NH Đông Á đối với Địa ốc Đông Á là 524 tỷ đồng và với CTCP Địa ốc M&C là 417 tỷ đồng. CTCP Địa ốc M&C là chủ đầu tư Dự án Tòa nhà M&C tại Quận 1, TP.HCM. Địa ốc M&C đã mất khả năng trả nợ trong khi Tòa nhà M&C đang xây dựng dở dang và là tài sản đảm bảo của khoản vay NH Đông Á và 3 NH khác. Tính tại thời điểm cuối năm 2011, Đông Á còn cho CTCP Phát triển BĐS Phát Đạt (PDR) vay tổng cộng 603 tỷ đồng, đáo hạn vào năm 2012 và 2013. Nhưng đến năm 2015, các khoản vay này đã quá hạn và vẫn còn trên sổ sách của PDR.

Trong suốt những năm 2012-2014, NH Đông Á đã tìm kiếm giải pháp sáp nhập với một NHTMCP khác. Đầu năm 2015, lãnh đạo Đông Á đã tuyên bố xem xét sáp nhập với NH An Bình. Thương vụ này đã không thành. Sau đó là thông tin một nhà đầu tư nước ngoài sẽ mua 49% cổ phần của Đông Á.

Trước thềm ĐHCĐ thường niên 2015 vào tháng 7, NH Đông Á đã quyết định tăng VĐL bằng cách phát hành thêm cổ phần cho nhà đầu tư mới là CTCP Tập đoàn Kido (tên gọi trước đây là Kinh Đô). Trong kế hoạch tăng VĐL từ 5.000 tỷ lên 6.000 tỷ đồng, toàn bộ 100 triệu cổ phần phát hành thêm được dự kiến sẽ bán cho Kido với giá bằng mệnh giá.[4] Nhưng vào đầu tháng 8, Kido đã tuyên bố chấm dứt đàm phán

[3] Cổ đông lớn của NH Đông Á là CTCP Vàng bạc Đá quý Phú Nhuận (PNJ) cũng sở hữu 30,6% VĐL của Địa ốc Đông Á và 2,5% VĐL của Địa ốc M&C.

[4] Theo Nghị quyết của ĐHCĐ, NH Đông Á, nếu bán thành công cổ phần cho Kido, sau đó còn muốn tăng VĐL tiếp lên 10.000 tỷ đồng.

mua cổ phần của Đông Á. Nhìn lại có thể thấy rằng với những khoản mất vốn của Đông Á, việc phát hành thêm cổ phần ở mức giá bằng mệnh giá là không khả thi.[5]

Ngày 14/8/2015, NHNN thông báo NHTMCP Đông Á bị kiểm soát đặc biệt sau khi có kết quả thanh tra toàn diện. BIDV được NHNN cử tham gia vào Ban kiểm soát đặc biệt NH Đông Á và dự định thay thế cả ban điều hành NH. Nhưng ngay sau đó, NHNN đã rút lại quyết định bổ nhiệm cán bộ BIDV vào điều hành Đông Á vào ngày 24/8/2015. Đông Á được tự quyết định nhân sự mới để điều hành NH.[6] Rồi chỉ sau đó 2 ngày, NHNN đã bổ nhiệm ông Võ Minh Tuấn, nguyên Phó Vụ trưởng Vụ tín dụng các ngành kinh tế của NHNN, làm Chủ tịch HĐQT của Đông Á. Vào cuối năm 2015, NHNN bổ nhiệm ông Nguyễn Thanh Tùng, nguyên giám đốc VietinBank Chi nhánh TP.HCM, làm TGĐ NH Đông Á. Hiện tại, Đông Á nằm trong sự kiểm soát của Nhà nước, còn tương lai của NH thì vẫn chưa rõ.

[5] Giá giao dịch của cổ phiếu NH Đông Á trên thị trường OTC lúc đó là 3.000-4.000 đồng/cổ phần.
[6] Thời báo Kinh tế Việt Nam, "Thôi đưa người BIDV vào, DongA Bank được quyền tự quyết", ngày 24/8/2015. Tải về từ địa chỉ http://vneconomy.vn/tai-chinh/thoi-dua-nguoi-bidv-vao-donga-bank-duoc-quyen-tu-quyet-20150824115645221.htm, ngày 10/10/2015.